

SCUARUL CA SPAȚIU VERDE URBAN MULTIDIMENSIONAL

THE SQUARE AS A MULTIDIMENSIONAL URBAN GREEN PLACE

RODICA TABURȚA,

conferențiar universitar, arhitect,

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Spațiile urbane verzi dețin o serie de valori multidimensionale de natură ecologică, socială, economică, etică, estetică etc. În contextul dezvoltării urbane intense, zonele verzi capătă o importanță tot mai mare, încercând să răspundă exigențelor vieții citadine, cerințelor ecologice, necesității de biodiversitate, stabilitate, relaxare și mișcare în aer liber. Prin amenajarea spațiului verde Scur cu Aleea Medicilor Iluștri din incinta teritoriului Blocului de studii nr.1 al Universității de Medicină din

mun. Chișinău, s-a urmărit reconversia unui spațiu urban degradat și transformarea acestuia într-o zonă de deservire atât a populației ce locuiește pe o rază de peste 400 m cât și a personalului didactic, studenților ce traversează sau se recrează în această zonă. Proiectul face parte dintr-o lucrare mai amplă: Complex arhitectural de menire social-culturală cu bibliotecă, muzeu și sală de conferințe (cca 4.300 m²). Proiectul s-a învrednicit de înalta mențiune – diploma „Cel mai bun proiect peisajer al anului 2014” acordată de către Uniunea Arhitecților din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: arhitectură, arhitectură peisajeră, design, artă, spațiu verde urban, ecologie, biodiversitate, valori multidimensionale

The urban green areas hold a number of multidimensional values of environmental, social, economic, ethnic and aesthetic nature. In the context of intense urban development, the green areas become increasingly important, trying to meet the needs related to the new aspects of city life, environmental requirements, biodiversity needs, stability, relaxation and movement in the open air. By arranging the green area the Square with the Great Doctors Alley on the territory of Block no. 1 of the University of Medicine from Chisinau, an attempt was made to renew a perishing urban area and transform it into an area that can serve people living within 400 m from it, the teaching staff or students who go through it or relax there, as well as for other people who just go by. This project is a part of a wider project: an Architectural Complex with social-cultural mission with a library, museum and a conference centre (cca 4,300 m²). The project has been awarded the Diploma for the best landscape project of 2014 by the Architects' Association of the RM.

Keywords: architecture, landscape architecture, design, art, urban square with green areas, alley, ecology, biodiversity, multidimensional values

Introducere.

Restrângerea spațiilor verzi accentuează puternic riscurile ecologice urbane și au impact negativ imediat asupra calității vieții și stării de sănătate a populației. Municipiul Chișinău, având în prezent un ritm alarmant anual de extindere a modului de viață urban (conform datelor Biroului Național de Statistică în anul 2015 aproximativ jumătate din populația urbană locuiește în mun. Chișinău) se confruntă cu mari probleme, precum intensificarea traficului, poluarea atmosferică, criza de locuințe, acumularea de deșeuri, adăugând și reducerea, pe alocuri dramatică, a spațiilor verzi, prin convertirea acestora în suprafețe ocupate cu construcții.

Spațiile urbane verzi dețin o serie de valori *multidimensionale* de natură ecologică, socială, economică, etică, estetică etc. În contextul dezvoltării urbane intense zonele verzi capătă o importanță tot mai mare, încercând să răspundă exigențelor vieții citadine, cerințelor ecologice, necesității de biodiversitate, stabilitate, relaxare și mișcare în aer liber. În prezent, *spațiul verde urban* este definit variat, în funcție de „modurile în care influențează diferitele aspecte ale vieții umane și ale sistemului urban ca întreg” (*Practical Evaluation Tools for Urban Sustainability – Green Blue*). În Europa, unele cercetări privind evoluția *spațiilor verzi* sunt integrate în al V-lea Program-cadru al Uniunii Europene, sub titlul „Orașul de mâine și moștenirea culturală”. Astfel, Proiectul EC FP5 URGE (*European Community Framework Programme 5 – Urban Green Environment*) conceptualizează *spațiul urban* ca pe un sistem împânzit de „spații verzi publice ... utilizate direct pentru recreere activă sau pasivă, ori utilizate indirect prin influența lor pozitivă asupra mediului urban accesibil cetățenilor, servind diverselor nevoi ale acestora, ridicând astfel calitatea vieții în oraș”.

Spațiul verde este considerat un areal *multifuncțional* prin producerea de oxigen ce contribuie la îmbunătățirea aerului din *mediul urban*, îmbospătându-l permanent și acționând, de asemenea, ca un *filtru verde* pentru noxe și diferite pulberi, purificând atmosfera. Spațiul verde este, de asemenea, o barieră în fața vântului și a poluării fonice, acționând prin captarea și dispersia sunetelor. La fel, spațiul verde constituie un loc de recreere și odihnă, un spațiu de deconectare pentru locuitorii unui oraș, cu menționarea cantitativ numerică și bogat diversificată în specii și feluri de peisaje, cu impactul major benefic psihologic. Crearea de noi zone verzi urbane, protejarea, conservarea și extinderea celor existente, inclusiv și prin (re)amenajarea scuarurilor, reprezintă un mijloc important de combatere a acțiunii factorilor poluanți și de ameliorare a mediului de viață al oamenilor.

Spațiul verde urban din Chișinău.

În Republica Moldova termenul de *spațiu verde* este descris, conform Legii nr. 591-XIV din 23 septembrie 1999 (*Legea privind spațiile verzi ale localităților urbane și rurale*) ca sistem armonizat ar-

hitectural, format din elemente ale complexelor peisagistice intravilane și extravilane ale localităților urbane și rurale (peisaje naturale, construcții rutiere, horticole, locative), important din punct de vedere estetic, biologic și ecologic, care include, de regulă, o comunitate de vegetație (lemnoasă arborescentă, arbustivă, floricolă și erbacee) și animale (*art. 2*). În legislația Republicii Moldova sunt descrise următoarele tipuri de spații verzi: *pădure-parc, parc, scuar, grădină și spații verzi (art.2 modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599)*.

Chișinăul secolului al XXI-lea se confruntă tot mai mult cu diverse probleme urbane, printre cele majore se pot menționa: aglomerația, datorată densității mari a populației (*Municipiul Chișinău a înregistrat pe 1 ianuarie 2015 o populație de 807, 05 mii de locuitori, marcând o creștere de peste 75 de mii de locuitori doar pe parcursul unui an*), traficul auto intens și insuficiența locurilor de parcare, poluarea atmosferică (*cu gaze generate, în special, de traficul auto*), starea de salubritate insuficientă, inclusiv suprafețe reduse de spații verzi. Conform bilanțului funciar [3], suprafața totală al orașului Chișinău constituie 12,3 mii ha, divizate pe diferite destinații și funcțiuni. Dar, corespunzător ultimelor rezultate de inventariere efectuate la 01.01.2009, suprafața spațiilor verzi este de 2,8 mii ha ce constituie 23% din fondul funciar. Astfel, unui locuitor al capitalei îi revine cca 36 mp de spații verzi, dacă avem în vedere că norma OMS (*Republica Moldova a devenit membră a Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) la 4 mai 1992*) este de 50 mp/locuitor, iar standardul Uniunii Europene este de 26 mp/locuitor, putem concluziona, că în orașului Chișinău, situația spațiilor verzi urbane este mult sub nivelul normei OMS, iar standardul Uniunii Europene nu se știe dacă este respectat, datorită, în special, diminuării continue a suprafeței acestora în ultimii 5 ani (*Planul Local de Acțiuni pentru Mediu al municipiului Chișinău, 2010*).

Spațiul verde urban al municipiului Chișinău este format din 10 parcuri silvice, 6 parcuri, 4 grădini publice și 31 de scuaruri. *Spațiile verzi urbane* sunt amplasate preponderent în partea de nord și de vest a orașului, iar *scuarurile* persistă în toate sectoarele orașului: Ciocana (39,2 ha), Centru (27,7 ha), Botanica (21,9 ha), mai puține la Râșcani (17,9 ha) și Buiucani (4 ha) [5].

În acest ecosistem nu există o rețea de coridoare verzi, care să facă legătură între parcuri și alte spații verzi compacte. Iar, în fiecare an, Chișinăul pierde câte 100 hectare de spații verzi, acest impact negativ fiind deja o tendință. În locul spațiilor verzi urbane pe terenurile arendate pe zeci de ani înainte sau cumpărate cu sume derizorii, sunt ridicate blocuri, restaurante, benzinării etc. În aceste condiții, amenajarea de noi spații verzi sau reamenajarea celor existente, inclusiv scuarurilor, trebuie să se înscrie în procesul general de regenerare urbană ca o condiție esențială a creșterii calității vieții populației [2].

Scuar urban.

Scuarul este un spațiu verde, cu suprafața de până la 3 hectare, amplasat, de obicei, între străzi, cu funcții de odihnă și de facilitare a circulației pietonilor de la o stradă la alta (*art.2 modificat prin LP202-XVI din 26.07.07, MO141-145/07.09.07 art.599*).

Raza de deservire a unui scuar este de cca. 400 m, ceea ce corespunde distanței parcurse pe jos de către un om cu mers lejer, în cca 6-8 minute. Mărimea unui scuar se stabilește, luându-se în considerare că 20% din populația ce locuiește în raza de deservire, frecventează simultan acel scuar. Norma pentru un vizitator este de 25-30 mp. Numărul scuarurilor se stabilește în funcție de mărimea centrului populat și de prezența altor unități de spațiu verde. Forma scuarului este dată de poziția acestuia, destinație, configurația terenului și construcțiile din jur.

Scuarurile pot fi clasificate în modul următor: *după durată* (permanente, temporare sau provizorii); *după modul de amplasare* (scuarurile pot fi situate: în piețe, înconjurate de străzi sau artere de circulație, în interiorul cartierelor de locuit); *după destinație* (scuarurile pot fi: scuaruri destinate odihnei și jocului copiilor de vârsta preșcolară; scuarurile destinate recreării și odihnei de scurta durată; scuarurile cu funcție prioritară decorativă). Primele doua categorii de scuaruri prezintă în componența lor plantații de arbori și arbuști, peluze de iarbă, aranjamente și decorațiuni florale, alei,

scări (în cazul terenului accidentate), bănci, chiar bazine cu apă sau fântâni arteziene, statui, chioșcuri pentru odihnă sau chiar monumente, dispuse la încrucișarea aleilor frecvent circulate [1].

Compoziția unui scuar poate fi geometrică sau liberă și în strânsă legătură cu ansamblul arhitectural învecinat. Dispoziția aleilor, ce ocupa 15-20% din suprafața scuarului, trebuie să permită fluxul pietonilor după direcțiile dominante de circulație impuse de obiectivele de interes din apropiere. Plantațiile arbustive și arborescente sunt concepute și dispuse sub forma de grupuri, boschete, în lungul aleilor, spre periferia scuarului, astfel încât să ofere protective față de zonele cu trafic auto intens, adăpost contra curenților de aer din direcția dominantă, zone umbrite dar și zone însorite. Aceste plantații ocupa o suprafață importantă, între 20-60%.

Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri (studiu de caz).

Având în vedere că spațiile verzi din orașul Chișinău sunt insuficiente atât ca număr cât și ca suprafață, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" din Chișinău, în parteneriat cu Primăria Municipiului Chișinău, și-a propus amenajarea unui spațiu verde *Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri din incinta teritoriului Blocului de studii nr.1 al Universității de Medicină din mun. Chișinău* [4].

Pentru realizarea acestui obiectiv, se dorește amenajarea unui spațiu verde de 1,6 ha, situat în partea de sud-est a orașului, limitat de strada N. Testemițanu (nord-vest) și st. C. Virnav (sud-est). Spațiul verde urban de tip *scuar* face legătura între Clădirea corpului didactic nr.1 și *Complexul multifuncțional de menire social-culturală* care include o sală de expoziții a Muzeului de Istorie al Medicinii din Moldova, sală de conferințe, bibliotecă științifică, centru de autogovernare a studenților cu facilități sportive și de o cafenea (cca 4.300 mp), care se află în construcție. În vecinătatea imediată (nord-vest) a scuarului se află un bloc nou cu 11 etaje, care reprezintă o clădire rezidențială, cu o infrastructură dezvoltată.

Des. 1. Glorieta, intrare principală în scuar.

Specificul categoriei de intervenție a spațiului verde urban de tip scuar, cu o suprafață relativ mică, înconjurată de trei obiecte de arhitectură cu volumetrie și funcțiuni diverse (*des.2*), a impus o soluție de proiectare și amenajare peisajeră a scuarului care va putea să conlucreze, vizual și eventual funcțional, cu inserția obiectelor existente.

Des. 2. Perspectiva Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri.

Intrarea principală a *Scuarului cu Aleea Medicilor Iluștri* este accentuată de "Glorietă" (*des.1*), o construcție arhitectonică circulară cu coloane, prin care s-a personalizat acest spațiu verde urban. Imediat după intrare se află axa principală a scuarului, pe parcursul căreia s-au organizat 4 boschete cu 5 monumente comemorative în fiecare, amplasate în forma de semicerc, iar în centrul fiecărui boschet a fost amplasat câte un havuz decorativ cu joc de jeturi de apă (*des.3*). Proiectul prevede delimitarea scuarului printr-un gard și un aliniament de arbori, realizarea unor alee care urmăresc linia naturală a terenului, construirea havuzurilor cu jet de apă, construirea unui foișor, precum și realizarea unei zone de relaxare cu bănci și monumente medicilor iluștri.

Compoziția scuarului este geometrică, concepută în strânsă legătură cu ansamblurile arhitecturale învecinate. Dispoziția aleilor permite fluxul pietonilor după direcțiile dominante de circulație impuse de obiectivele de interes din apropiere. Plantațiile arbustive și arborescente sunt concepute și dispuse sub forma de grupuri, boschete, în lungul aleilor, spre periferia scuarului, astfel încât să ofere protecție față de zonele cu trafic auto intens, adăpost contra curenților de aer din direcția dominantă, zone umbrite, dar și zone însorite.

Des. 3. Aleea Medicilor Iluștri, scuar.

Prin amenajarea spațiului verde *Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri din incinta teritoriului Blocului de studii nr.1 al Universității de Medicină din mun. Chișinău* s-a urmărit reconversia unui spațiu urban degradat și transformarea acestuia într-o zonă de deservire atât a populației ce locuiește pe o rază de peste 400 m cât și a personalului didactic, studenților ce traversează sau se recrează în această zonă. Proiectul face parte dintr-o lucrare mai amplă: *Complex arhitectural de menire social-culturală* cu bibliotecă, muzeu și sală de conferințe (cca 4.300 m²) elaborat de către arhitectul șef Victor Chiosa și echipa de proiectare a firmei de arhitectură ”Patium Design”: arhitect Rodica Taburța, arhitect Iurie Vasiliev, inginer peisajer Svetlana Miliuhina etc. Proiectul s-a învrednicit de înalta mențiune – diploma *Cel mai bun proiect peisajer al anului 2014* acordată de către Uniunea Arhitecților din Republica Moldova.

Concluzii.

În contextul dezvoltării urbane accentuate, *zonele verzi* dobândesc o importanță tot mai mare, încercând să îndeplinească nevoi legate de noile aspecte ale vieții citadine, de cerințele ecologice, de nevoia de biodiversitate, de stabilitate, de relaxare și mișcare în aer liber, de cerințe estetice și etice.

Scuarurile reprezintă o categorie importantă de spații verzi cu acces nelimitat, intens frecventate sau traversate de vizitatori și trecători, care sunt mai răspândite în cadrul orașului și răspund operativ nevoilor de odihnă și lectură de scurtă durată sau realizării unui efect decorativ deosebit. Ele nu trebuie considerate un accesoriu sau un simplu element de decor, ci o dotare social-umană la fel de importantă ca celelalte.

Amenajarea spațiului verde *Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri* poate servi un exemplu demn de urmat în scopul înființării de noi spații verzi urbane parcuri, scuaruri și aliniamente plantate, reabilitării celor existente și, mai ales, în scopul interzicerii desființării zonelor verzi existente.

Referințe bibliografice

1. ILIESCU, A.- F. *Arhitectură peisajeră*. București: Ceres, 2006.
2. РУССУ, А. ”Зеленая” инвентаризация. В: *Кишиневский обозреватель. Выпуск № 17* [online]. 2010, 5 iunie. [citat la 20 mart. 2015]. Disponibil pe Internet: <http://www.ko.md/main/view_article.php>.
3. Codul funciar nr. 828-XII din 25.12.1991. Modificat LP 157 din 28.06.13. Publicat: 26.07.2013 în Monitorul Oficial Nr. 161-166 art. Nr: 520. [citat la 10 mart. 2015]. Disponibil pe Internet: <<http://lex.justice.md/index.php>>.
4. Memoriu Explicativ. Proiect de execuție. Obiectul ”Scuar cu Aleea Medicilor Iluștri din incinta teritoriului Blocului de studii nr.1 din str. N. Testemițanu, 27”, Chișinău, 2013. Disponibil la adresa de e-mail: patium_design@pochta.ru
5. Planul local de Acțiuni pentru mediu al municipiului Chișinău, 2010. [online]. 2010. [citat la 15 mart. 2015]. Disponibil pe Internet: <www.chisinau.md/public/files/subdiviziuni.../Dir_socio_ecologica.doc>.